

اردو میں قرآنی مطبوعات۔ کتابیات

ابوسفیان اصلاحی

(اردو میں قرآنیات کے مختلف موضوعات پر شائع ہونے والی مطبوعات کی کتابیات کی یہ آخری قسط ہے۔ اس میں قرآن کریم کے فضائل و آداب، مطالعہ قرآن، مفردات قرآن۔ وحی اور قرآن پر مطبوعہ کتب کا احاطہ کیا گیا ہے۔ اس سے پہلی قسطوں میں تحقیقات قرآنیات، و قرآنی اشاریے، اصول تفسیر، اعجاز قرآن، تاریخ نزول و تدوین قرآن اور تعلیمات قرآن۔ تفسیر و تاویل، فقہ القرآن اور قرآن کریم، علم قرأت، قرآن کریم اور دعا، قرآن کریم اور دیگر آسمانی کتب، قرآن کریم اور عربی ادب، قرآن کریم اور سنت رسول، قرآن کریم اور معترضین، قرآن کریم اور سائنس و علم جدید پر کتب مطبوعہ کا احاطہ کیا گیا تھا۔)

قرآن کریم کے فضائل و آداب

آداب تلاوت۔ انتظام اللہ شہابی، مدینہ پبلشر کمپنی، کراچی، ۱۹۶۳ء، ص ۷۹

آداب تلاوت قرآن معروف بہ تحفہ رمضان۔ عبدالعزیز، محبوب المطابع، دہلی بدون

تاریخ ص ۱۰۴

آداب القرآن، محمد اجمل خاں۔ مکتبہ الحسن لاہور۔ ۱۹۸۲ء۔ ص ۳۶۸

التبیان فی آداب القرآن، نووی۔ (مترجم: سعد حسن) شعبہ نشر و اشاعت۔ حیدر آباد

پاکستان ۱۹۶۱ء۔ ص ۱۵

ترغیب الفرقان فی الفصائل، ظہیر الدین بلگرامی، نو لکھنؤ، لکھنؤ۔ ۱۹۹۱ء ص ۹۶

شان قرآن و اہل قرآن۔ محمد معراج الاسلام، ضیاء القرآن۔ پبلیکیشنز لاہور (بدون

تاریخ) ص ۱۱۲

خصائص البرہان، رفاقت حسین (بدون تاریخ) ص ۳۲

روضۃ القرآن۔ عبد الوہاب دہلوی، مطبع مجتہائی، دہلی (بدون تاریخ) ص ۵۲

ریاض الابرار (فی فضائل القرآن) محمد صادق بن عبد الباقی بن عزیز الدین الوغانی۔

(بدون تاریخ) ص ۲۳۰

عجائب البیان فی فضائل القرآن، محمد اسحاق بناری، نو لکھنؤ۔ لکھنؤ (بدون تاریخ) ص ۳۲

عظمت قرآن، سید محمد عبد المعز الجیلانی، مرکز اشاعت پشاور (بدون تاریخ) ص ۱۳۹

عظمت قرآن، عبدالحی۔ مطبع اول۔ مکتبہ جامعہ صدیقیہ، کراچی (بدون تاریخ) ص ۶۳

عظمت قرآن۔ ظہیر احمد تاج۔ مطبع دوم۔ مشہور آفسٹ پریس کراچی، ۱۹۷۳ء ص ۲۴

عظمت قرآن اور آداب تلاوت۔ محمد منصور الزماں صدیقی، مطبع سوم، صدیقی ٹرسٹ،

کراچی۔ ۱۹۷۸ء ص ۲۶

عظمت قرآن کریم۔ محمد یونس، ادارہ تحقیقات اسلامی، اسلام آباد۔ ۱۹۸۶ء ص ۱۵۳

فضائل سورہ تبارک۔ محمد یوسف، شعبہ نشر و اشاعت افکار علماء حق، ۱۹۸۳ء ص ۱۵

فضائل قرآن۔ صدیق حسن۔ مطبع محمدی، لاہور۔ ۱۳۰۵ھ

فضائل القرآن۔ ابو محمد مصلح۔ حیدر آباد کن (بدون تاریخ)

فضائل القرآن۔ بشیر الدین محمود احمد، شرکت اسلامیہ۔ ربوہ، ۱۹۶۳ء ص ۴۴۴

فضائل القرآن، واصف غلام مہدی۔ حیدر آباد کن۔ ۱۲۷۲ھ ص ۴۰

فضائل القرآن، افتخار احمد قادری مصباحی، ادارہ تصنیف امام رضا، کراچی، ۱۹۸۵ء ص ۲۸۸

فضائل القرآن، محمد زکریا۔ کتب خانہ انجمن ترقی اردو۔ اردو بازار دہلی ۱۹۵۴ء

فضائل القرآن، محمد بن عبد الوہاب (مترجم محمود احمد غفصفر) مرکز الدعوة الاسلامیہ،

لاہور۔ ۱۹۸۱ء ص ۳۲

فضائل القرآن۔ محمد بن الغفار، مطبع نو لکھنؤ۔ لکھنؤ۔ ۱۹۷۲ء ص ۲۶

فضائل قرآن مجید کی چہل حدیث، محمد زکریا، مکتبہ تھانوی، بندر روڈ، کراچی (بدون

تاریخ) ص ۱۹۲۸ء

فضائل قرآن، جمع و تدوین، حفظ الرحمان۔ ابو الاعلیٰ مودودی۔ البدر پبلیکیشنز ۱۹۸۱ء

ص ۱۵۵

فضائل قرآنی برصغیر آسمانی۔ رحیم بخش، استقلال پریس۔ لاہور (بدون تاریخ) ص ۲۱۰

قرآن پاک کی تعلیم اور اسکی عظمت، مجیب اللہ ندوی، دار التالیف والترجمہ، جامعۃ الرشاد، اعظم گڑھ

قرآن شریف اور اسکے لفظی و معنوی حقوق (مصنف نامعلوم) آرمی پریس، کراچی، ص ۱۶

قرآن کی فضیلت، ابو محمد مصلح، حیدر آباد۔ ۱۳۵۰ھ ص ۳۲

قرآن کی فضیلت و عظمت۔ شریف احمد کراچی۔ ۱۹۶۵ء ص ۶۴

قرآن مجید کو پڑھو، سمجھو اور اس پر عمل کرو۔ عمر احمد عثمانی، ادارہ قومی تعمیر نو، کراچی۔

بدون تاریخ۔ ص ۵۹

کتاب فضائل القرآن۔ ابو الاعلیٰ مودودی (مرتبہ حفظ الرحمان احسن) مکتبہ الحسنات،

راپور۔ ۱۹۷۳ء ص ۱۶۸

مرآۃ القرآن، عبد الحمید ارشاد احمد خاں۔ عبد المجید صدیقی۔ کراچی۔ ۱۳۷۲ھ

ص ۳۳۶

مکرم الحفظ۔ حفیظ اللہ خاں، محمود پریس۔ حیدر آباد دکن۔ ۱۳۳۱ھ ص ۸۰

ہدایۃ الترتیل فضائل قرآن شریف۔ عبدالحی بخاری۔ اشاعت العلوم، حیدر آباد۔

(بدون تاریخ) ص

مطالعہ قرآن:

پیام امین (قرآن کریم مستشرقین کی نظر میں) محمد عبد اللہ منہاس، آفتاب برقی پریس

۱۹۲۳ء ص ۸۰

تعارف قرآن، محمد احمد صدیقی، مطبع اسرار کربئی پریس، الہ آباد ۱۹۷۴ء ص ۱۳۸

تعارف قرآن۔ فیوض الرحمن، مکتبہ مدینہ لاہور (بدون تاریخ) ص ۳۸۴

تعارف القرآن، تاج محمد خاں۔ گلاب پریس، اشاعت اول۔ کراچی (بدون تاریخ) ص ۲۰۰

تعارف قرآنی خود قرآن کی زبانی، محمد عبد الرحمان خاں، طبع سوم، شاء اللہ خاں، لاہور

۱۹۶۳ء فص ۱۰۴

تعریف القرآن، عبدالحق حقانی، مطبع مجبائی۔ دہلی ۱۲۹۰ھ ص ۶۰

قرآن آپ سے کیا چاہتا ہے۔ محمد منظور نعمانی، بار دوم، کتب خانہ فرقانیہ لکھنؤ۔ ۱۹۷۰ء ص ۴۰۲

قرآن ایک نظر میں، محمد میاں صدیقی، مطبوعات حرمت، راولپنڈی۔ ۱۹۸۱ء ص ۴۴۸
 قرآن اپنی زبان میں۔ یسین رضوی، سرانج محمدی پریس، کراچی (بدون تاریخ) ص ۸۸
 قرآن پاک کیا ہے۔ عبدالواحد سندھی، فاران لمیٹڈ کراچی۔ ۱۹۴۸ء ص ۱۶۰
 قرآن کریم کا مطالعہ کیسے، اولیس نگرانی۔ مکتبہ طیبہ۔ لکھنؤ، ۱۹۶۵ء ص ۸۰
 قرآن کا مطالعہ کیسے کیا جائے۔ عبید اللہ سندھی۔ ناشرین لاہور۔ ۱۹۵۹ء ص ۱۱۰
 قرآن مجید کا تعارف، صدر الدین اصلاحی۔ مرکزی مکتبہ اسلامی، دہلی۔ ۱۹۸۶ء ص ۱۴۴
 مبادی تدبر قرآن۔ امین احسن اصلاحی۔ مکتبہ چراغ راہ۔ اشاعت نفاثی لاہور۔ ۱۹۵۲ء
 مطالعہ قرآن حکیم۔ عبدالرحمن۔ تاج کمپنی دہلی۔ ۱۹۸۶ء ص ۳۳۴
 معلومات قرآن۔ عثمان غنی طاہر۔ المنیر پبلیکیشنز۔ کراچی۔ ۱۹۸۰ء ص ۱۲۰
 معلومات قرآن۔ علی اصغر۔ مرکزی مکتبہ اسلامی دہلی۔ ۱۹۸۳ء ص ۹۶
مفردات القرآن:

اعجاز البیان فی لغات القرآن۔ میر ولایت حسین۔ مطبع فیض عام، علی گڑھ (بدون تاریخ) ص ۱۹۱
 اعجاز البیان فی لغات القرآن۔ روح اللہ۔ فیض عام پریس۔ علی گڑھ ۱۳۲۲ھ۔ ص ۱۹۰
 الفاظ القرآن، محمد اشرف علی تھانوی۔ آسٹریلیا بلڈنگ لاہور، (بدون تاریخ) ص ۷۸
 انوار اللغۃ الملقب وحید اللغات، وحید الزمان شاہجہانپوری۔ مطبع فیض عام ننگور، ۱۳۳۲ھ ص ۱۹۰
 ترغیب الاخوان فی ترکیب القرآن۔ منظور احمد نعمانی رحیم یار خاں پاکستان (بدون تاریخ) ص ۱۰۰
 تلخیص مفردات امام راغب۔ عرفانی۔ قادیان۔ ۱۹۰۱ء ص ۱۷۰
 تیسیر القرآن لتخریج لغات القرآن۔ وزیر علی بن منور علی۔ مشہور محمد سلیم مولوی۔

اسلامی پریس

تیسیر القرآن وتسهيل الفرقان۔ محمد سلیم۔ مطبع اسلامی۔ کلکتہ۔ ۱۳۶۵ھ ص ۳۶۷
 ثواب عظیم در لغات قرآنی۔ نعمانی۔ مطبع شوکت اسلام، حیدر آباد دکن۔ ۱۳۴۱ھ ص ۲۰
 کلکتہ۔ ۱۳۶۰ھ ص ۳۸۰

جواہر اللسان مع لغات القرآن۔ عبد القیوم، دہلی

جدید آسان کفایت القرآن، عبدالکریم ناگپوری۔ ضمیر مرچنٹ اتواری ناگپور۔ ۱۹۵۴ء ص ۱۳۲

شرح الفاظ القرآن، عبدالرشید، شمس بیٹنگ ہاؤس۔ کراچی، بدون تاریخ (صحیح لغات القرآن۔ شہید الدین احمد ہاشمی بناری۔ نور محمد کارخانہ تجارت۔ دہلی ۱۹۵۵ء

ص ۳۷۰

صحیح لغات القرآن۔ تاج محمد دہلوی۔ مکتبہ خیر کثیر، کراچی۔ (بدون تاریخ) ص ۳۸۸
عجائب البیان فی لغات القرآن مع تفسیر المنان و نجوم الفرقان۔ محمد بن عبداللہ، مطبع
نامی، لکھنؤ۔ ۱۳۲۹ھ ص ۴۰۰

عقد القرآن (علم تفسیر اور مفردات سے متعلق) محمد طاہر رفعت برسوی (مترجم ابو
الحسان محمود علی) حمیدیہ آرٹ پریس بھوپال۔ ۱۳۳۵ھ ص ۵۷

عمدۃ لغات القرآن۔ شہید الدین، کتب خانہ رشیدیہ۔ دہلی۔ ۱۳۳۸ھ ص ۱۵۴
عمدۃ لغات القرآن۔ ملک سراج الدین اینڈ سنز (بدون تاریخ) ص ۳۴۴

عمدۃ لغات القرآن۔ محمد اسحاق صدیقی، کتب خانہ رحیمیہ۔ دیوبند۔ ۱۳۱۹ھ۔ ص ۱۶۸
غریب القرآن فی لغات القرآن۔ ابوالفضل بن فیاض علی، حیدر آباد دکن ۱۹۴۷ء ص ۴۳۴
غریب القرآن فی لغات القرآن۔ ابوالفضل، ریفارم سوسائٹی۔ الہ آباد ۱۹۵۲ء ص ۱۱۷،

۱۹۷۷ء

قرآن فہمی کا آسان راستہ، حسن الدین احمد۔ جید پریس، بلیماران، دہلی ۸۷-۱۹۸۶ء،

۱۳۱-۱۸۷، ۲

قرآنی اصطلاحات اور علماء سلف، سید حامد علی۔ بار اول۔ مرکزی مکتبہ اسلامی دہلی۔

۱۹۸۸ء ص ۳۳۸

قاموس القرآن۔ زین العابدین سجاد میرٹھی۔ دارالاشاعت کراچی۔ ۱۹۷۸ء ص ۸۱۵
لسان القرآن۔ قرآن کریم کا توضیحی لغت۔ حنیف ندوی۔ بار اول ادارہ ثقافت اسلامی

لاہور، ۱۹۸۳ء، ۴۰۰

لسان القرآن۔ قرآن کریم کا توضیحی لغت، حنیف ندوی، ادارہ ثقافت اسلامی لاہور

(بدون تاریخ) ص ۳۳۶

لغات القرآن، سید عنایت علی شاہ (حوالہ فہرست عباسی کتب خانہ کراچی

ص ۴) ص ۳۲۰ لغات القرآن۔ عبدالداؤد جلالی۔ ندوۃ المصنفین دہلی۔

لغات القرآن۔ سعید الدین جعفری بناری۔ بنارس ۱۲۹۰ء ص ۳۳۷

لغات القرآن۔ نجم الدین سیوہاروی۔ دہلی ۱۹۲۵ء ص ۲۶۰

لغات القرآن۔ شہید الدین۔ اصح المطالع کارخانہ تجارت کتب۔ کراچی (بدون تاریخ)

ص ۳۷۰

لغات القرآن۔ احمد قاری۔ قرآن محل کراچی۔ (بدون تاریخ) ص ۵۹۲

لغات القرآن۔ سید عبدالرشید نعمانی جلالی۔ ندوۃ المصنفین دہلی۔ ۱۹۷۶ء۔ ۳۲۱/۱۔

۱۹۶۹ء۔ ۳۲۱/۲۔ ۱۹۶۲ء۔ ۳۲۹/۳۔ ۱۹۶۸ء۔ ۳۸۲/۴۔ ۱۹۷۱ء۔ ۱۹۹/۵۔ ۱۹۷۱ء۔ ۳۲۳/۶۔

لغات القرآن۔ تاج محمد دہلوی۔ نور محمد تاجر کتب، کراچی۔ (بدون تاریخ) ص ۴۸۸

لغات القرآن۔ غلام احمد پرویز، ادارہ طلوع اسلام لاہور۔ ۱۹۶۰ء ص ۴۶۰

لغات القرآن۔ محمد ظلیل۔ خادم التعليم۔ لاہور۔ ۱۸۹۵ء۔ ص ۳۱۱

لغات القرآن۔ محمد بن عبداللہ، مطبع نامی، لکھنؤ۔ ۱۳۳۹ھ ص ۴۰۰

لغات القرآن۔ عبدالرحمن۔ آئینہ ادب لاہور۔ ۱۹۵۷ء

لغات القرآن مع فہرست الفاظ۔ محمد عبداللہ رشید نعمانی۔ اردو بازار کراچی ۱۹۸۶ء ص ۳۲۹

لغات القرآن۔ عبدالکریم پیرکھ، مجلس نشریات اسلام۔ کراچی۔ ۱۹۸۲ء ص ۲۸۸

لغات القرآن، انتظام اللہ شہابی، سلطان حسین اینڈ سنز، کراچی۔ ۱۹۵۸ء ص ۲۷

مختار البیان فی لغات القرآن۔ سید مختار احمد، مطبع شمس الاسلام، حیدر آباد دکن۔

(بدون تاریخ) ص ۸۰

مرآت القرآن فی لغات القرآن۔ عبدالحی، مکتبہ اسلامیہ، گوجرانوالہ۔ ۱۳۷۲ھ۔ ص ۴۱۵

مشکلات القرآن، داؤد اکبر اصلاحی۔ مکتبہ دانشگاه۔ لاہور۔ ۱۹۵۰ء ص ۱۹۰

مشکلات القرآن، عبدالماجد دریابادی، اسلامک ریسرچ فاؤنڈیشن، ۱۹۷۷ء ص ۲۰۵

مشکلات القرآن کا انقلابی حل، اجمل خاں۔ بیت الحکمت، دہلی۔ ۱۹۵۲ء ص ۸۷

معجم القرآن۔ غلام برق جیلانی۔ اقبال بک ڈپو، کراچی ۱۹۷۳ء ص ۴۵۱

معجم القرآن۔ فضل الرحمن، ادارہ مجددیہ، کراچی، ۱۹۸۳ء ص ۵۱۲

المفردات فی غریب القرآن۔ راغب (مترجم میر محمد جی و احمد حسن) پشاور۔ ۱۹۶۴ء ص ۴۸۰
مفردات القرآن۔ ابو القاسم حسن بن محمد راغب اصفہانی (مترجم محمد عبدہ الفلاح)
المکتبۃ القاسمیہ۔ لاہور، ۱۹۶۳ء ص ۱۰۴

مفتاح القرآن۔ بیت القرآن، لاہور۔ (بدون تاریخ) ص ۸۳۴

مفتاح القرآن، احمد شاہ، مکتبہ جامعہ ملیہ اسلامیہ، دہلی، ۱۹۴۵ء ص ۳۶۶

مکمل لغات القرآن۔ عبدالرشید نعمانی۔ ندوۃ المصنفین دہلی۔ ۱۹۴۳ء۔ ۱/۳۳۴۔

۱۹۵۰ء، ۲/۳۳۶، ۳/۳۳۶، ۴/۳۸۶

وحی اور قرآن:

القاء، الہام اور وحی، سید محمد ذوقی شاہ۔ اقبال اکیڈمی، لاہور۔ ۱۹۴۰ء ص ۸۰

الہام اور وحی۔ مرزا حیرت، کرزن گزٹ دہلی۔ ۱۳۲۳ھ ص ۳۹

براہین وحی، محمد عرشی، عرشی و محمد اقبال سلیمانی۔ مکتبہ امت مسلمہ۔ امرتسر (بدون تاریخ) ص ۱۸۲

حقیقت الوحی۔ غلام احمد قادیانی۔ قادیان، ۱۹۰۶ء ص ۷۰

عظمت وحی۔ محمود الحسن۔ دار التبلیغ، دیوبند۔ ۱۹۱۲ء

قرآن مجید کا نزول اور وحی۔ محمود الحسن خسرو، انٹرنیشنل پریس کراچی۔ ۱۹۷۰ء ص ۵۲۸

وحی، صفدر سردی۔ مکتبہ واحد۔ سرگودھا۔ ۱۹۷۸ء ص ۲۰۴

وحی الہی۔ سعید اکبر آبادی۔ ندوۃ المصنفین۔ دہلی۔ ۱۹۴۱ء ص ۱۹۴

وحی الہی کے حقیقی معیار، خلیل احمد، سوان۔ ۱۹۲۶ء ص ۱۶

وحی رسول اللہ ﷺ۔ محمد صدیقی۔ دائرۃ التبلیغ، سیالکوٹ۔ ۱۹۶۳ء، ص ۴۰۰

وحی۔ قرآن اور الہام۔ ابو محمد مصلح، حیدر آباد دکن۔ (بدون تاریخ) ص ۱۴۰

وحی محمدی۔ محمد رشید رضا مصری (مترجم عبدالرزاق بلخ آبادی) آئند پریس۔

مکتبہ۔ ۱۹۳۵ء ص ۵۰۲